

PRVO MEĐUNARODNO PRIZNANJE IZRAELA, GOSPODARSKO-TRGOVAČKI SAVEZ IZMEĐU HIRAMA I DAVIDA (2 Sam 5,11)

DR. STIPE JURIČ

Budući da se Izrael nevjerojatno brzo oporavio od strašnoga poraza što su mu ga nanijeli Filistejci i u kojem pogiboše »zajedno Šaul, njegova tri sina, njegov štitonoša i svi njegovi ljudi« (1 Sam 31,6), štoviše je danomice jačao i širio svoje granice, a njegov kralj David postajao silniji i slavniji,¹ zanimanje okolnih naroda za Izrael, Davida te općenito za razvoj događaja i političke situacije na tim područjima bivalo je sve veće. Osobito je Tir,² sjeverni susjed Izraelov, već dugo bio alarmiran i s posebnim interesom pratio zbivanja na tlu Palestine. Sam čin uspostavljanja monarhije na tim područjima nije ga mogao ostaviti ravnodušnim. Međutim, kada je ta nova tvorevina odrasla i očvrstnula, osobito kada je počela protezati svoja krila prema susjednim malim narodima i patuljastim kraljevstvima, tirski se kralj počeo pravodobno uznemiravati. Na vrijeme je shvatio da se važne stvari događaju uz južne granice njegova kraljevstva. Prateći Davidove vojne pohode protiv susjeda i iste tolike uspjehe koji su ubrzo

¹ Postoje autori koji prosuđuju i ocjenjuju pojavak Davida te osnivanje hebrejskog imperija na tim prostorima s dosta negativnim kritičkim duhom. Tako je npr. G. Garbini ne samo vrlo kritičan, nego i odveć skeptičan prema svim tekstovima koji govore o događajima iz 10. st. pr. Kr. To je, zapravo, vrijeme kada je David osnovao pravo kraljevstvo, a Salomon, njegov nasljednik, učinio ga bogatim i slavnim kao »Kralj-Sunce«, *Storia e ideologia nell'Israele antico*, Brescia 1986, str. 42s.

² Tir je stari fenički grad. Od 11. st. pr. Kr. preuzima prvenstvo među feničkim neovisnim gradovima-državama, podjednako u političkom i trgovačkom pogledu. S Tirom započinje nova era za čitavu Feniciju. Glavno obilježje toga novog poglavlja povijesti feničkih gradova je bogatstvo i svekoliki procvat. Tir je sada imao vodeću ulogu i glavnu riječ u svim velikim planovima i pothvatima. Za kratko vrijeme uspio je postati glavnom trgovačkom silom na Sredozemnom moru. Njegova se politička i pomorska nadmoć najbolje vidi po brojnim kolonijama koje je osnovao na Cipru, na Siciliji, na Sardiniji, na Iberskom poluotoku, u sjev. Africi itd. Najvažnija i najslavnija svakako je bila Kartaga, koja je od 8. st. pretekla rođenu grudu Tir. O Tiru, usp. H. J. KATZENSTEIN, *The History of Tyre*, Jerusalem 1973, osobito str. 77–115; A. POIDEBARD, *Un grand port disparu, Tyr*, Paris 1939.

skoro podvostručili područje njegove države, tirski se kralj odmah požurio udobrovoljiti sada već moćnoga susjeda na jugu i uspostaviti s njime prve kontakte. Kao i drugi fenički gradovi, Tir je nastojao sačuvati mir i izbjeći bilo kakav sukob. Feničani, općenito gledano, nisu bili poklonici ratovanja, ponajviše zato što su bili veliki trgovci. Ratovi su im samo mrsili račune i ometali trgovinu. A zato što su se ubrajali među najbogatije narode staroga svijeta, vješto su to činili plaćanjem poreza i diplomacijom.

Pisac religiozne povijesti, izvještavajući o počecima hebrejske monarhije te prilikama i poteškoćama u kojima se nalazio David, voda i tvorac religijsko-nacionalnoga jedinstva, u svojoj, nazovimo je tako, »Knjizi o Davidu«, zabilježio je reakciju tirkoga kralja Hiram. Iako je njegova zabilježba vrlo kratka, svega nekoliko riječi što ih nalazimo u 2 Sam 5,11, ipak je od neprocjenjive vrijednosti jer sadrži svu silu detalja. Kao iskusni kralj i političar, Hiram je u tom važnom trenutku izraelskog uspona odgovorio na promišljen i sretan način. Nije srljao niti se zalijetao. Kako god nije jurišao, nije niti uzmicao. Odlučio se za srednji put, za put diplomacije. Taj je potez, kao što je vrijeme pokazalo, bio ispravan i najbolji jer je donio višestruku korist obadvjema stranama.

Problem koji kanimo obraditi u našem članku nije nimalo lagan, radije je složen. Najprije ćemo kazati nekoliko riječi o uspostavi monarhije u Izraelu i pojasniti povijesno-političke prilike u kojima je nastala Davidova država. To je veoma važno da bismo doznali o kakvoj je državi zapravo bila riječ. Kako Davidova tvorevina nije bila patuljasto kraljevstvo, a isto tako znamo da nije bila imperij gorostas, čini nam se da je bila nešto na pola puta, točnije rečeno – ni više ni manje nego prava velika država. Pošto smo to izveli načistac, pokušat ćemo odgovoriti na dva pitanja vezana uz tekst 2 Sam 5,11: »Tirski kralj Hiram posla k Davidu izaslanstvo i cedrova drveta, tesara i zidara, koji sagrađiše dvor Davidu«³ (usp. 1 Ljet 14,1s). Prvo pitanje glasi: kada je tirsko izaslanstvo došlo k Davidu? Na početku njegove vladavine, kako napućuje autor teksta, budući da je svoju bilješku stavio odmah nakon izvještaja o zauzeću Jeruzalema (5,6–10), ili pak pri samome kraju, kako mi mislimo? I drugo pitanje: koji je smisao i značenje imao posjet tirske delegacije Jeruzalemu?

1. Dva izvještaja o osnivanju monarhije

Biblijska predaja govori da su sinovi Izraela potkraj 11. st. pr. Kr. uspostavili monarhiju. Nije riječ o kraljevstvu u pravome smislu riječi, već o ujedinjenju izraelskih plemena pod jednim vojnim vrhovnim zapovjednikom ili kraljem. Ujedinjenje je, prema istim predajama, bilo posljedica neprestane opasnosti što je prijetila od filistejskih čestih i iznenadnih napada i upada na područja pojedinih

³ M. Noth smatra da je vijest iz 2 Sam 5,11 u početku pripadala tekstovnom kontekstu 2 Sam 8,1–14, gdje se navodi čitava serija Davidovih ratova i uspjeha. Poslije je taj tekst pomaknut na svoje sadašnje mjesto, zbog toga što se odnosi na Jeruzalem, *Geschichte Israels*, Göttingen ³1956, str. 181, bilj. 2.

plemena. Sada ćemo najprije kazati nekoliko riječi o uspostavi monarhije na tlu Palestine, da bismo tako pripremili podlogu Davidovoj tvorevini koja je bila prava politička država i kraljevstvo u pravome smislu riječi.

Čitajući tekstove u 1 Sam koji govore o uspostavljanju monarhije među Hebrejima na području nekadašnjeg Kanaana, zamjećujemo dva izvještaja koji odražavaju dvije struje, dva bloka, dva mentaliteta među sinovima Izraelovim u vrijeme osnivanja monarhije. Prvi izvještaj (8; 10,17–27; 12) prožet je antimonarhističkim duhom i zasigurno potječe iz pera pobornika teokracije. Iz njegova izvještaja doznajemo najprije da je narod tražio kralja i da je monarhija uspostavljena po uzoru na druge narode:

»Eto, ti si ostario, a tvoji sinovi ne idu tvojim stopama. Postavi nam dakle kralja da nam vlada, kao što je to kod svih naroda« (8,5).

»Tako ćemo i mi biti kao svi narodi: sudit će nam naš kralj, bit će nam vođa i vodit će naše ratove« (8,20).

U svom izvještaju teokratski izvjestitelj ne krije svoje kritičko i skeptičko mišljenje te antimonarhističko raspoloženje. I više od toga. Ocjenjuje taj čin kao pravi pravcati atentat na Jahvu i njegov suverenitet, budući da je Jahve *de jure* bio izraelski vladar, što znači da je to trebao biti i *de facto*, tj. jedini nositelj vlasti među sinovima Izraelovim. Jahve je trebao biti i ostati jedini istinski kralj Izraela, jer je to bio narod koji je on izabrao da bude njegov narod i koji je Jahvu izabrao za svojega kralja.

Kako bi što bolje izrazio svoje negodovanje, antimonarhistički izvjestitelj prikazuje Samuela, utemeljitelja te institucije, velikim protivnikom monarhije, koji protiv svoje volje i vlastitog uvjerenja polaže temelje kraljevstvu:

»Ali Samuelu nije bilo drago što su rekli: Daj nam kralja da nam vlada! Zato se Samuel pomoli Jahvi. A Jahve reče Samuelu: Poslušaj glas naroda u svemu što od tebe traži, jer nisu odbacili tebe, nego su odbacili mene, ne želeći da ja kraljujem nad njima« (8,6–7).

Iz navedenog teksta proizlazi, dakle, da je u trenutku stvaranja kraljevstva među Izraelcima postojala čvrsta oporba, jak teokratski blok koji je pošto-poto htio spriječiti osnivanje te institucije, ali nije uspio. Izgleda da nije uspio jedino zato što je bio manjinski.

Ovaj prilog pobornika teokracije samo je prvi dio istine. Postoji, kao što maločas spomenusmo, jedan drugi izvještaj o uspostavi monarhije. Riječ je o prilogu pristaša monarhije, odnosno monarhističkom izvještaju (9,1 – 10,16; 11) koji prenosi želje drugoga većinskog bloka naroda. Iz njega doznajemo da je majoritet sinova Izraelovih bio naklonjen toj instituciji. Stoga pisac tih redaka, koji je ujedno i predstavnik te struje, gleda s velikim simpatijama na osnivanje kraljevstva. Monarhija za njega ne samo da nije nikakva pobuna i okretanje leđa Jahvi, nego je njezino uvođenje u skladu s njegovom voljom. Kraljevstvo stoga ne bi trebalo smatrati nikakvim zlom, nego izvorom svekolikoga dobra. Evo nekoliko najznačajnijih izvadaka iz teksta koji prenosi mišljenja poklonika monarhije:

»Sutra u ovo doba poslat ću k tebi čovjeka iz Benjaminove zemlje. Ti ćeš ga pomazati za kneza nad mojim narodom Izraelom. On će izbaviti moj narod iz ruke filistejske...« (9,16).

»Tada Samuel uze uljanicu s uljem te je izli na glavu Šaulu; zatim ga poljubi i reče: Ovim te Jahve pomazao za kneza nad svojim narodom Izraelom. Ti ćeš vladati nad narodom Jahvinim, i izbavit ćeš ga iz ruke njegovih neprijatelja unaokolo. I evo ti znaka da te Jahve pomazao za kneza nad svojom baštinom« (10,1).

»Tada Samuel reče svemu narodu: Vidite li koga je izabrao Jahve?... I narod uze klicati i vikati: Živio kralj!« (10,24).

»I sav narod krenu u Gilgal, i ondje postaviše Šaula za kralja pred Jahvom...« (11,15).

1.1. Povijesna vrijednost antimonarhističkog izvještaja

Činjenica da postoje dva međusobno oprečna izvještaja o nastanku monarhije potaknula je mnoge bibličare i stručnjake da se pozabave tom osebujnošću. Od polovice 19. st. naovamo pomiješanost i složenost izvještaja o uvođenju kraljevstva u izraelsku zajednicu uglavnom se pripisivala redктору prikupljene građe. Ubrzo se proširila i posvuda ponavljala, premda nije nikada bila posve prihvaćena, pretpostavka prema kojoj je antimonarhistički izvještaj (8; 10,17–27; 12) nastao iz onoga monarhističkog (9,1 – 10,16; 11) koji pobija,⁵ što hoće reći da potječe iz prilično kasnog razdoblja i svakako kasnije od knjige Ponovljenog zakona koji nije ništa drugo doli pobožno djelo i čista kreacija deuteronomističke škole.⁶ Iz te hipoteze lako se zaključilo da je antimonarhistička verzija osnivanja kraljevstva lišena svake povijesne vrijednosti.⁷ Umjesto opisa povijesnih činjenica, u tekstu su smišljeno i svjesno progurane ideje teokratske škole. Kako bi što bolje istaknuo teokratski ideal koji dominira izvještajem, autor je svoje pripovijedanje prožeo religioznim duhom. Teokratske su ideje bile vrlo žive u doba prije i poslije Izgnanstva. Tada je nastao i cvalo deuteronomijski pokret obnove koji je donio korjenite promjene i nove ideje, s ciljem da zaliječi veliku ranu te pomogne narodu podnijeti strašnu katastrofu. Budući da su sinovi Izraelovi ostali bez davidovskog suverena, a sama Davidova kraljevska kuća

⁴ O tom problemu upućujemo na izvrstan članak koji sadrži povijest problema od početka, tj. polovice 19. st. do naših dana, i, rekli bismo, kompletnu bibliografiju glede toga pitanja: F. LANGLAMET, *Les récits de l'institution de la royauté (I Sam., VII–XII)*, u RB 77 (1970) 161–200.

⁵ Tako B. STADE, *Geschichte des Volkes Israel*, I, Berlin 1881, str. 213; J. WELLHAUSEN, *Prolegomena zur Geschichte Israels*, Berlin ³1886, str. 257ss, osobito str. 261.

⁶ Usp.: B. STADE, n. dj., str. 206 i 214; J. WILLHAUSEN, n. dj., str. 254ss; Id., *Die Composition des Hexateuchs und der historischen Bücher des Alten Testaments*, Berlin ²1889, str. 242 i 246; H. GRESSMANN, *Die älteste Geschichtsschreibung un Prophetie Israels (von Samuel bis Amos und Hosea)*, Göttingen ²1921, str. 29. 47; M. NOTH, n. dj., str. 159, bilj. 2.

⁷ Tako B. Stade, n. dj., str. 214; J. WELLHAUSEN, *Die Composition...*, n. dj., str. 245; W. NOWACK, *Richter, Ruth und Bücher Samuelis*, (KH), Göttingen 1902, str. XVI.

bila dovedena u pitanje, ponovno je oživjela prvotna ideja da je istinski kralj bio i ostaje Jahve sâm.

Ova i njoj slične hipoteze koje pripisuju antimonarhistički izvještaj deuteronomijskom izdavaču djela o Samuelu su, prema našem mišljenju, neodržive. Neopravdano se taj izvještaj lišava svoje povijesnosti, a neutemeljeno se tvrdi da je deuteronomijsko-teokratski pisac nepovijesne događaje učinio povijesnim jer se nije mogao pomiriti s činjenicom da je izraelska monarhija kopija tuđih struktura. Stoga nema smisla navoditi da je pisac svjesno pripisao Samuelu pobjedu nad Filistejcima, iako bi ona povijesno pripadala Šaulu ili Davidu, jedino zato što je htio istaknuti suvišnost i beskorisnost monarhije kao institucije, odnosno naglasiti kako čudesni zahvat Jahvin spašava i izbavlja, a ne sila kralja. Odbacujući spomenutu hipotezu, čini nam se da se poteškoća može riješiti i na drugi način. Jednodušnost plemenâ u izboru Šaula za kralja je razumljiva ako imamo pred očima nepodnošljivo filistejsko zalijetanje i tlačenje sredinom 11. st. pr. Kr. Naravno, postojala je i manja oporba. Dva izvještaja imaju za povijesnu podlogu postojanje dviju tendencija od samoga početka. Izvještaji se tako više upotpunjuju nego što proturječe jedan drugome, kao što to može izgledati na prvi pogled. Činjenica je da u antimonarhističkom izvještaju nalazimo tragove kasnije ruke i neke ideje deuteronomijske inspiracije. Međutim, to istodobno ne znači da on potječe iz egzilnog razdoblja, odnosno da je običan produkt deuteronomijskog redaktora grade o Samuelu, ili, što je još gore, da je antimonarhistička verzija osnivanja kraljevstva puka reinterpretacija monarhističke verzije od deuteronomista. Naš izvještaj mora biti stariji, jer pisac knjige Pnz zavisi od 1 Sam 8, a nipošto obrnuto. Iako je kasnijeg datuma od monarhističkog, antimonarhistički izvještaj ima povijesnu osnovu i vjerojatno je nastao sredinom 8. st., odmah nekako nakon Hošeje na koji se nemalo nadovezao,⁸ kao plod razmišljanja, vrednovanja i procjene trenutačne političke situacije u Izraelu. Poput Hošeje koji kori narodno vodstvo, šiba po svećenicima i bogoštovlju (4-14), i pisac antimonarhijskog izvještaja donosi zamjerke, kritike i realne primjedbe na račun monarhije, govori neugodnu istinu i napada kraljevstvo koje je bilo nevjerno Savezu, a ne kraljevstvo kao instituciju. Stavljajući nasuprot dva izvještaja, pisac odnosno redaktor knjige 1 Sam htio je zapravo kazati, uz to neizravno opomenuti ondašnjeg vladara, da je izraelska monarhija posebna institucija i da se razlikuje od svih drugih, jer počiva na čvrstom temelju svake veličine, na Jahvi, jer je nastala božanskim izborom, unatoč zlorabljenju i izopačenosti pojedinih kraljeva, unatoč opasnosti po religiju i čisti jahvizam (12,13.25). Saveznička odlika Jahve, tj. njegova vjernost zadanom obećanju, obistinila se i u trenutku uvođenja monarhije. Jahve je vidio nevolju svojega naroda i njegov je vapaj dopro do njega. Odabrao je Šaula za kneza nad narodom da izbavi Izraela iz ruke filistejske (usp. 9,16). To znači da je Jahve svojim božanskim izborom potvrdio prethodnu želju svojega naroda.

⁸ K. BUDDE, *Saul's Königswahl und Verwerfung*, u ZAW 8 (1888), str. 235s; K. GALLING, *Das Königsgesetz im Deuteronomium*, u ThLZ 76 (1951), stup. 134s.

1.2. Od plemenske federacije do nacionalne države

Je li Jahve odabrao Šaula a Božji ga čovjek, Samuel, pomazao za kralja, kako to hoće premonarhijski izvještaj (9,1–10,16)? Ili je ždrijebom određen za kralja, kako to napućuje antimonarhistički izvjestitelj (10,17–27)? Je li proglašen za kralja od čitavog naroda zbog velike pobjede nad Amoncima koju je, prema priznanju samoga Šaula izvojevao Jahve (11,13), jer je prije toga duh Jahvin sišao na njega (11,6), o čemu nas ponovno izvještava promonarhistički izvjestitelj u poglavlju 11? Bilo kako mu drago, jedno je svakako sigurno. Prijelaz iz slobodnoga u monarhijski život morao se prije ili poslije dogoditi. Štoviše, taj je prijelaz bio neizbježan u trenutku kad je razdoblje sedentarnosti završilo te proces formacije naroda kao nacije bio kompletiran. Naime, vrijeme je pregazilo rodovski savez iz doba osvajanja zemlje, kao što je zaostajao za vremenom nešto kasnije uspostavljeni bogoštovni savez koji je bio neka vrsta plemenske federacije, odnosno amfiktionije.⁹ Kolikogod izgledao čvrst, taj se plemenski savez istrošio. Kako su njegove strukture, i vjerske i vojno-političke, zastarjele, savez je postao odveć nestabilan i nesiguran. Moralo se pogledati stvarnosti u oči i prihvatiti novo uređenje, suvremenije i stabilnije. Riječ je o istom razvojnom procesu kroz koji su prošli i svi ostali stari semitski narodi, prelazeći iz nomadskog u sjedilački način života. Znamo, naime, da su se nekako u to vrijeme, tj. potkraj 2. tisućljeća pr. Kr., na tim prostorima pojavile male nacionalne države, kao Edom, Moab, Amon, Aram itd. One su se protezale na nacionalnim područjima i imale nacionalnu vojsku. Njihova je uprava bila monarhijska, premda još uvijek u embrionalnom stanju, što hoće reći da nužno nije bila nasljedna. Ako se ubrzo poslije u nekima od njih ustalilo dinastijsko načelo, to se, bez sumnje, dogodilo pod utjecajem velikih susjednih država.

Izraelska plemenska federacija prerasta u nacionalnu državu, karizmatički vođa ili knez Izraela (*nagîd*) (9,16; 10,1) postaje kralj (*melek*) (11,15) u određenom povijesnom trenutku. Potreba za čvrstom centralnom vlašću osjetila se u

⁹ Prvi koji je usporedio organiziranost izraelskih plemena s amfiktionijom, tj. vjersko-političkim savezom starogrčkih država, bio je M. NOTH, *Das System der Zwölf Stämme Israels*, Stuttgart 1930: Id., *Geschichte...*, n. dj., str. 86s. Kult i zajedničke vjerske svečanosti činili su okosnicu i težište njihova udruženja, pa se ta udruga može nazvati zajednicom susjedâ koji žive oko određenog svetišta. Članovi amfiktioniskog saveza sastajali su se i raspravljali o najvažnijim problemima u tom središnjem svetištu. Brojevi 6 ili 12 nisu slučajni, nego su odabirani zbog praktične koristi. Naime, članovi saveza brinuli su se o svetištu i kultu po ustaljenim turnusima u trajanju od 1 do 2 mjeseca na godinu. U Grčkoj je bila poznata pilejska amfiktionija od 12 savezničkih država, čiji su se poslanici sastajali u proljeće u Delfima da proslave Apolona, te u jesen u Anteli kod Termopila, radi proslave Demetre. Pomoću grčke amfiktionije pokušalo se razumjeti ustaljeni broj 12 za izraelska plemena, iako je prijeporno je li spočetka bilo toliko plemena, budući da broj 12 ne rezultira uvijek na listama plemena. Isto se tako pokušalo objasniti ulogu poznatih starozavjetnih predmonarhijskih bogoštovnih mjesta i poznatih svetišta kao što su Gilgal, istočno od Jerihona (Jš 14,19ss), gdje su se Izraelci, po svemu sudeći, sastajali svake godine da bi se spomenuli prijelaska preko Jordana, zatim Šekem, stari grad u gorju Efrajim, nakon osvajanja zemlje najvažnije svetište Izraela i središte saveza plemenâ (usp. Jš 24,1–28), te Betel, sjeverno od Jeruzalema, (Suci 20,27; 21,2s) i druga.

trenutku sve veće sigurnosne opasnosti od vanjskog neprijatelja, osobito Filistejaca, čiji su upadi bili sve češći a pljačke sve veće. Jakost i superiornost izraelskih zapadnih susjeda tumači se i činjenicom da su oni imali monopol u upotrebi željeza kroz čitavo Željezno doba I. (oko 1200–900. pr. Kr.) na tim područjima te su mogli praviti mačeve, koplja, bojna kola i sl. (usp. 13,19–22). Da bi odgurnuli Filistejce i odoljeli njihovom teroru, nužno je bilo uspostaviti jedinstvo i udruženim silama stati na put neprijatelju. Koliko su Filistejci bili jaki, pokazuje i to da su jednom zgodom, porazivši strašno Izraelce, zarobili Kovčeg saveza (4,10s) te opustošili Šilo, središnje svetište svih plemena (usp. Ps 78,60; Jr 7,12–14; 26,6.9). Stoga je glavna zadaća Šaulova kraljevanja bila oslobođenje od filistejskog tlačenja. Međutim, znamo iz biblijskih tekstova da je Šaul poginuo u borbi protiv Filistejaca (1 Sam 31) i da nije uspio ukloniti tu opasnost. Štoviše, situacija je postala još teža i očajnija. Čini se da je poraz sinova Izraelovih izravna posljedica njihova nejedinstva. Da je Šaul imao više smisla i umještosti za političko jedinstvo plemenâ, sigurno bi njegovi vojni pohodi protiv Filistejaca polučili rezultat. On je bio dobar i neustrašiv ratnik, ali preslab i ograničen kao političar koji nije uspio politički okupiti plemena. Umjesto da ih zbliži i ukloni razlike, podijeljenosti i dokine samouprave, tolerirao je plemenske privilegije i autonomijske struje. Monarhija, dakle, nije iskorijenila razlike, nego ih je samo ublažila i zapretala. David će uspjeti zaliječiti ranu, ali ne i izliječiti, jer će se ona pretvoriti u pravu rak-ranu odmah nakon smrti njegova nasljednika Salomona.

Za Šaulovu državu možemo ukratko reći ovo: bila je to mala i od samoga početka nacionalna država. Sva izraelska plemena vjerojatno nisu ušla u njezin sastav. Budući da je nedostajao dinastijski princip, ništa nije regulirano glede naslijeđa. Poslije pogibije Šaulove, Abner svojim autoritetom postavlja Išbaala za kralja marionetu u Izraelu (2 Sam 2,8–9), a Judina plemena postavljaju Davida (2,4). Što se tiče uprave u Šaulovoj državi, ona je također bila tek u zametku. Naime, osim Abnera, zapovjednika vojske (1 Sam 14,50), ništa ne znamo o drugim eventualnim ministrima. Centralna vlast nije, po svoj prilici, ni postojala, jer su plemena zadržala svoje lokalne samostalne uprave. U tom trenutku se pojavljuje David, rekli bismo, u pravo vrijeme. Njegov dolazak naznačuje novu, odlučujuću i, vjerojatno, najznačajniju stubu u povijesti Izraela kao naroda.

2. Dvolična igra Davidova i ekspanzija Izraela kao političke sile

U stvaranju jedinstvene države David je zacijelo imao najviše neprilika s Filistejcima koji su ga pokušali spriječiti u ostvarenju njegova plana. Nije se teško domisliti zašto su ga ti zapadni susjedi najednom napustili, iako su mu u početku bili poprilično naklonjeni te su, vjerojatno, pomagali i podupirali njegovu stvar. Međutim, nešto kasnije ne samo da su mu okrenuli leđa, nego su se prometnuli u njegove otvorene neprijatelje i u više ga se navrata pokušali dočepati silom. Sve dok David nije zagospodario nad svim izraelskim plemenima i od Izraela stvorio pravu malu silu na tim prostorima, Filistejci su bili glavni

čimbenici i imali prevlast na kanaanskim ravnicama. Čak su ponekad poduzimali vojne pohode i prodirali u teritorije istočno od njihovih kneževina da bi proširili svoju vlast na zapadnu Jordaniju, kao poslije velike pobjede kod Afeka oko 1050 g., gdje su žestoko porazili Izrael i zarobili Kovčeg saveza (1 Sam 4).

Uspón Davida istodobno je bio nagovještaj i početak kraja njihove dominacije na tim prostorima, iako će se filistejske kneževine još dugo zadržati – sve do upada najprije Asiraca, kada će njihova područja postati asirskom pokrajinom, a onda i Babilonaca, kada će izgubiti svaku političku ulogu.

Na samome početku Davidove zakulisne igre i prvih političko-vojnih uspjeha, kako se čini, Filistejci su bili mirni i bezbrižni pa mu nisu pravili nikakvih poteškoća. Isto tako su se držali po strani i u trenutku kad je David postao kraljem Judeje i imao prijestolnicu u Hebronu. Ne samo da su ostali ravnodušni na Davidovu tvorevinu, nego su, po svoj prilici, sa simpatijama pozdravili osnivanje toga kraljevstva. Kako se može shvatiti i protumačiti ta filistejska pasivnost i suzdržljivost od bilo kakvih akcija protiv Davida, iako je bila riječ o posve malom kraljevstvu? To proizlazi, prije svega, iz činjenice što je David još uvijek bio njihov vazal. Znamo, naime, da se David, u bijegu pred Šaulom, sklonio u Gat, u zemlji filistejskoj (21,11–16), i sa šest stotina svojih najboljih ljudi prešao k Akišu, kralju Gata (27,1ss). Ovaj mu je ustupio grad Siklag (27,6), iz kojega je David, godinu i četiri mjeseca koliko je ostao u zemlji Filistejaca, poduzimao vojne pohode protiv plemenâ na jugu (27,8–12; 1 Ljet 12,1–22). Zbog toga, a vjerojatno i po nagovoru i savjetu kralja Akiša, nisu ometali Davida te nisu mislili da bi u Davidovu okupljanju nekoliko raštrkanih plemena u južnim polupustinjskim predjelima Palestine mogla imati ruka posla.

Razdoblje lutalačkog života i boravka u pustinji, osobito vrijeme vazalstva u filistejskoj zemlji, bilo je za Davida dragocjeno te odlučujuće važno za njegov budući život i djelovanje. Da bi osigurao život, on je, naime, morao sa svojim ljudima upadati u obližnja mjesta i pljačkati ih. Također je često poduzimao manje vojne pohode protiv raštrkanih plemena na jugu Palestine. Upadi, otimačine, kojekakvi sitni okršaji i slične operacije – sve su to bile prigode za Davida da se potvrdi kao hrabar junak i čovjek ratnik. I zaista je postao istinski karizmatički vođa, prekaljeni borac i ratnik profesionalac, za kojega je rat postao svaki-danšnica i sastavni dio života, koliko god bila riječ o manjim ratnim operacijama i okršajima. To je vjerojatno bio njegov najveći kapital koji je posjedovao uoči osnivanja Jude kao države oko grada-države Hebrona, osobito u osvit ostvarenja njegova više nego ambicioznog plana ujedinjenja Jude i Izraela u jedno kraljevstvo.

Davidovo ujedinjenje različitih plemena u jednu državu bilo je za Filistejce bezopasno i bezazleno i zbog druge dvije činjenice. Prvo, on je bio Šaulov veliki suparnik. Zbog sve veće Šaulove podozrivosti i rastućeg neprijateljstva, da bi izvukao živu glavu, David se sklonio u Gat i postao vazal filistejski. Znamo iz 1 Sam 16,14 da »Duh Jahvin bijaše odstupio od Šaula, a jedan zao duh, do Jahve, stao ga je slijediti«, dok je istodobno Jahvin duh bio s Davidom, hrabrim junakom i čovjekom ratnikom (16,18). U to su vrijeme Filistejci bili u stalnom

ratu s Izraelom. Poslije velike pobjede nad Izraelom u bitci kod Gilboe u kojoj je poginuo Šaul sa sinovima (1 Sam 31), Filistejci su vjerojatno pozdravili proglašenje Jude kraljevstvom od Davida, bivšeg Šaulova štitonoše, jer su u tom nje-govu činu mogli vidjeti prvi znak rašula Šaulova kraljevstva. S jedne strane, to je organiziranje južnih plemena u zasebnu državu bilo velik udarac koji je osla-bio Izraela. S druge strane, Filistejci su to komadanje Izraela protumačili kao vlastiti uspjeh i gledali u tome izravnu posljedicu Šaulova poraza. Osim toga, Filistejci su osnivanje male državnice s Hebronom kao prijestolnicom smatrali velikim dobitkom, jer su to kraljevstvo promatrali kao neku vrstu proširenja njihova protektorata nad Siklagom, na čelu s Davidom kao kraljevim zamjeni-kom.¹⁰ Najposlije treba istaknuti i to da je u Davidov aglomerat ušlo i mnogo neizraelskih čimbenika, što je još jedan element više koji je uklanjao moguću sumnju filistejsku u Davidovu dobronamjernost.

Međutim, valja posebno naglasiti da je čitavo Davidovo ponašanje bilo dvo-lična politička igra, a to znači njegov veliki rizik. Naime, nalazio se on između dvije vatre. Ni sam nije vjerovao da je zašao u minsko polje kad je pristupio Filistejcima. O povratku nije mogao niti sanjati, jer ga je Šaul sa svojim ljudima posvuda tražio. Da umakne Šaulu, utječe se Filistejcima, zakletim neprijateljima Izraela. Njegov prebjeg na stranu Filistejaca mogao se, u najmanju ruku, protu-maćiti kao izdaja, iako nikada nije postao filistejskim pristašom, kao što će vri-jeme pokazati. Ali Davidova odanost Izraelovim smrtnim neprijateljima u trenutku njihove provale na izraelsko područje, umjesto da se stavio na stranu Izraelaca, bila je njegov vješt potez, ne toliko da iziđe iz trenutačnih neprilika, koliko da ostvari svoj ambiciozni plan.

2.1. David je morao izazvati zlu krv kod Filistejaca

Zahvaljujući svojoj iznimnoj hrabrosti, čestim krstarenjima i pljačkanjima po obližnjim nefilistejskim mjestima, David je privukao pažnju svojih gazda na sebe. Naročito se svidio kralju Akišu, kojemu njegova prostodušnost, krasni stas i vještina od samoga početka zapeše za oko. To je i sam jednom zgodom priznao: »Ti si pošten, i meni bi bilo drago da me pratiš u pokretima moje vojske... Ti znaš da si mi drag kao Božji anđeo... jer si mi mio« (1 Sam 29,6.9.10). Međutim, ni Filistejci ni kralj Akiš nisu znali baš ništa o Davidovu šurovanju s judejskim plemenima na jugu, a kamoli o tome da se potajno sastaje s njihovim starješinama, uspostavlja dobre veze i s njima dijeli plijen (30,26–31). Naprotiv, kralj Akiš je bio uvjeren da je David definitivno prekinuo svaku vezu s izraelskim plemenima. Ali David nije bio samo spretan i snalažljiv, nego je imao i veliku sreću. Tako mu se jednom sreća osmjehnula upravo u trenutku velikoga iskušenja. Kao filistejski vazal David je morao dati svoj vojnički udio i

¹⁰ O tome usp.: H. CAZELLES, *David's Monarchy and the Gibeonite Claim*. u »Palestine Exploration Quarterly« 87 (1955) 165–175; B. MAZAR, *David's Reign in Hebron and the Conquest of Jerusalem*, u »Essays Siver«, London 1963, str. 235–244; M. NOTH, n. dj., str. 168s.

boriti se na strani Filistejaca u vrlo važnoj bitci protiv Šaula i svojega naroda. Međutim, luda sreća ili puka slučajnost htjeli su da je David bio oslobođen te obveze. Naime, posljednji su filistejski knezovi posumnjali u njegovu lojalnost. Bojeći se da se ne okrene protiv njih u boju, starješine filistejske ga otpuštaju, unatoč zauzimanju i ljeporječivosti kralja Akiša o Davidovu političkom poštenju: »Već je godinu-dvije kod mene, ali nisam našao na njemu ništa sumnjivo od onoga dana kad je prebjegao k meni pa do današnjega dana« (1 Sam 29,3). Na taj je način David izbjegao mogućnost da postane ubojicom svoje braće i sukrivcem izraelskoga poraza.

Sve je bilo u najboljem redu dok se nisu sabrali starješine svih izraelskih plemena k Davidu u Hebron i s njim sklopili savez te ga pomazali za kralja nad čitavim Izraelom (2 Sam 5,1–5). Na tu vijest Filistejci su planuli kao oganj i smjesta zavojštili na Davida i Izraela, kako bi spriječili sada već opasnu igru Davidovu. Naime, prozreli su njegove ambiciozne namjere i vidjeli veliku životnu pogibelj koja im je prijetila i nadolazila iz te personalne unije Jude i Izraela: »Kad su Filistejci čuli da su Davida pomazali za kralja nad Izraelom, iziđoše svi da se dočepaju Davida... Filistejci dođoše i raširiše se po Refaimskoj dolini« (5,17s.22).¹¹ Pošto ih je David u dva navrata porazio do nogu (5,20.25), od toga trenutka prestala je filistejska prevlast na području Palestine. Odmah potom David zauzima Jeruzalem i proglašava ga svojim gradom te političko-duhovnim središtem čitavog Izraela.¹² Riječ je o Davidovu iznimno važnom potezu. Naime, Jeruzalem je dotada bio u rukama Jebusejaca, što hoće reći neutralni grad. Osim toga, bio je iznimno strateški važan zbog svojega povoljnog zemljopisnog položaja. Dakle, politički gledano, Jeruzalem je imao optimalne uvjete da postane glavnim gradom ujedinjenog kraljevstva. Budući da je David u nj prenio Kovčeg saveza, vidljivi znak Božje nazočnosti, Jeruzalem je bio i ostao za sva vremena znakom nacionalnog, političko-religijskog jedinstva te simbolom stabilnosti i sigurnosti kraljevstva i naroda.¹³

¹¹ Dolina Refaim ili »Dolina divova« obično se poistovjećuje s dolinom na jugozapadu Jeruzalema i na po puta prema Betlehemu (usp. Jš 15,8; 18,16). Tu se David često sukobljavao s Filistejcima i pobjeđivao ih (2 Sam 5,18.22; 23,13; 1 Ljet 11,15; 14,9.13). Prema Iz 17,5 riječ je o vrlo plodnoj dolini gdje se »žanje klasje i pabirče klasovi«. O tome usp.: F. M. ABEL, *Géographie de la Palestine*, I, Paris 1933, str. 402; G. DALMAN, *Jerusalem und sein Gelände*, Gütersloh 1930, str. 212; J. GRAY, *The Rephaim*, u PEQ 81 (1949) 127–139; M. HAREL, *Jerusalem and Judaea: Roads and Fortifications*, u »Biblical Archaeologist« 44 (1981) 8–20; N. L. TIDWELL, *The Philistine Incursions into the Valley of Rephaim (2 Sam. V 17ff.)*, u SVT 30 (1979) 190–212; L. H. VINCENT, *Jérusalem antique*, Paris 1912, str. 118–124.

¹² Još uvijek je sporno pitanje je li David zauzeo Jeruzalem (2 Sam 5,6–10; 1 Ljet 11,4–9) prije, poslije ili za vrijeme dvostruke filistejske najezde u Refaimsku dolinu (2 Sam 5,17–25; 1 Ljet 14,8–17). O tome usp. C. E. HAUER, *Jerusalem, the Stronghold and Rephaim*, u CBQ 32 (1970) 571–578. Ne dijelimo mišljenje ovoga autora koji drži da se to dogodilo prije upada Filistejaca i držimo da se to dogodilo poslije Davidovih pobjeda nad Filistejcima, koji su pokušali spriječiti njegov plan ujedinjenja Jude i Izraela i eventualno zauzimanje Jeruzalema.

¹³ O tome i Davidu općenito usp.: S. AMSLER, *David, Roi et Messie*, Neuchâtel 1963; R. A. CARLSON, *David the Chosen King*, Uppsala 1964; F. LANGLAMET, *David et la maison de Saül*, u RB 86 (1979) 194–213; 385–436; 481–513; A. MALAMAT, *Aspects of the Foreign Policies of David and Solomon*, u »Journal of Near Eastern Studies« 22 (1963) 1–17;

2.2. Izrael jedinstven narod i kraj filistejske dominacije

Po dolasku u Kanaan izraelska se plemena organiziraju u neku vrstu ple-menskoga vjerskopoličkog saveza, nešto slično amfiktioniji starih grčkih grado-va, u kojemu su pojedina plemena sačuvala svoju samostojnost. Bila je to pri-lično slaba organizacija i dosta labavi savez, čije su se strukture brzo istrošile i još brže raspale. Međutim, opasnost od vanjskih neprijatelja, posebice od Filiste-jača koji su bili dominantni čimbenik u predmonarhijsko vrijeme i imali prevlast na tim područjima, nije jenjavala (usp. 1 Sam 13,1–23). U tom razdoblju izrael-ske povijesti pojavljuje se Šaul, nesretna i tragična figura, koji će pokušati uspo-staviti čvršći savez spajajući izraelska plemena pod jednu zajedničku vojnu ko-mandu, čiji je vrhovni zapovjednik bio on sâm. Vjerojatno zbog njegovih velikih ratnih uspjeha protiv Amonaca (11,5–11), narod ga je proglasio a Samuel poma-zao za kralja nad izraelskim plemenima u Gilgalu (11,14s). Poslije relativno kratke vladavine u rodnoj Gilbei, prvi izraelski kralj pogiba u borbi protiv Fili-stejaca zajedno sa svojim sinovima (31,1–13). Šaulovo je razdoblje završilo ne-slavno, njegov plan s potpunim promašajem, a njegov život tragično. Štoviše, ostavio je iza sebe Izrael vjerojatno u teškoj političkoj situaciji i gorim socijalnim uvjetima nego što ih je našao u trenutku preuzimanja vlasti.

Iako je Šaulov plan i pokušaj da okupi sva izraelska plemena u jednu državu propao, Izrael je ponovno bio u rasulu. Ne samo da filistejska opasnost i domi-nacija nisu prestale, nego su poslije velikoga Šaulova i izraelskoga poraza u bici kod Gilboe uvelike porasle. U tom trenutku stupa na scenu David koji će dokrajčiti filistejsku dominaciju, a uz to će mu poći za rukom da oko 1000. g. zasnuje kraljev-stvo u pravome smislu riječi te ostvari izraelsko jedinstvo i nezavisnost *de iure et de facto*. I više od toga. Naime, Davidovo će kraljevstvo malo-pomalo jačati, širiti svoje granice te prerasti u pravu onodobnu političku silu na prostorima Palestine i Sirije, da bi konačno u vrijeme Salomona, Davidova nasljednika, doživjelo i svoj apogej. O tom razdoblju konstituiranja, učvršćivanja te pravoga procvata Izraelskoga kraljevstva informirani smo vrlo dobro, u neku ruku bolje nego o ijednom drugom razdoblju izraelske povijesti.¹⁴ Pažljivo čitajući te podatke o uspostavljanju personalne unije između Jude i Izraela, kao i o drugim događajima

J. P. M. SMITH, *The Character of King David*, u JBL 52 (1932) 1–11; J. STEINMANN, *David Roi d'Israël*, Paris 1948.

¹⁴ Istini za volju, valja priznati da su povijesni podaci u biblijskim izvještajima o ranoj monarhiji vrlo kratki i probrani. Osim što su sažeti, podaci su i nasumce nabacani, odnosno uvršteni tamo-amoo, bez, rekli bismo, ikakva kronološkog reda. Kao da je autoru bilo svejedno i nimalo nije mario za kronološki poredak. Sve to, međutim, ne umanjuje njihovu pouzdanost. Naime, te rezimirane historijske činjenice u izvještajima 1,2 knjige o Samuelu i 1,2 knjige o Kraljevima zapravo su kratki izvaci iz puno starijih ukalupljenih dokumenata i predaja. Iako su ti dokumenti, odnosno izvori na kojima se temelje naše sadašnje povijesne biblijske knjige 1,2 Sam i 1,2 Kr i iz kojih je pisac svete povijesti preuzeo povijesnu građu, izgubljeni, ipak možemo zasigurno ustvrditi, a ne samo pretpostaviti, da su ti izvori naših biblijskih knjiga bili u izravnom dodiru s arhivskim podacima o tom razdoblju. Autor tih izgubljenih dokumenata je, po svemu sudeći, imao pri ruci arhivski materijal, tj. kraljevske anale i slične zbornike kraljevskoga doma, iz kojih je mogao izravno crpiti i preuzeti povijesne podatke.

vezanim uz ranu monarhiju, slobodno možemo zaključiti da je Davidovo kraljevstvo prohodalo u trenutku kad je zauzeo Jeruzalem, koji je tada postao i ostao temeljni kamen jedinstva i stabilnosti kraljevstva. David je tim udarcem ubio dvije muhe. Naime, najprije je premostio jaz koji je razdvajao i udaljavao sjeverna od južnih plemena, a onda i posve eliminirao jebusejsku enklavu koja je dotada lomila kralježnicu izraelske zajednice na dva nejednaka dijela. Osvajajući Jeruzalem, David je istodobno zbližio Judu i Izrael te ispravio i zacijelio slomljenu kralježnicu toj novoj tvorevini. A kad se definitivno preselio iz Hebrona u Jeruzalem, još je više ojačao kralješke svoje personalne unije. Kao neutralni grad, Jeruzalem je zadovoljio obje strane, sjevernu koja je kontestirala Hebron, te južnu koja nije prihvaćala ni jedan grad svoje braće na sjeveru.

2.3. Davidova država – ni više ni manje nego velika država

Davidova politička tvorevina je i po postanku i po razvoju i po ustrojstvu bila različita od Šaulove države. Izrael je najzad postao monarhističkom državom u pravome smislu riječi, koja je bila modelirana po uzoru na velika kraljevstva Staroga Istoka. Što se tiče njezine veličine i jačine, valja odmah reći – nije imala mitsku veličinu ni jačinu. Iako Davidova država nije bila poput onodobnih mnogobrojnih sitnih kraljevstava što su se sastojala od dobro utvrđenog gradića okružena malim područjem,¹⁵ ali nije bila nalik ni na imperije gigante kakvi su, recimo, bili egipatsko i asirsko, te kasnije novobabilonsko i perzijsko carstvo. Isto tako je rijetko kada doticala one idealno zacrtane granice: »Od Rijeke u Egiptu, do Velike rijeke, rijeke Eufrata«. Međutim, moramo priznati da nije bila niti mala. Za onodobno poimanje riječ je o pravome malom carstvu. Unatoč činjenici da moramo biti nadasve oprezni i vrlo kritični prema staroj hebrejskoj historiografiji općenito, što znači i prema tekstovima koji se tiču Davida, ipak ne smijemo biti ni odveć skeptični i tekstove koji pripovijedaju Davidov život promatrati isključivo doprinosom deuteronomističkog pisca. Očito je da je izvorni tekst prepravljen i detaljima obogaćen od kasnijeg autora ili priređivača djela. Ali uz svu manipulaciju izvorne građe i brojnih preinaka što ih srećemo u, nazovimo je tako, »Povijesti Davidovoj«, ne možemo se oteti dojmu i ne zamijetiti svu silu, s povijesnog aspekta vrijednih, podataka koji govore sasvim jasno da je Davidovo kraljevstvo bilo uistinu veliko u svakome pogledu.

Za sada kažimo samo ukratko da je početak Davidove političke tvorevine bio vrlo skroman. Bila je riječ o nekoj vrsti personalne unije, više nego o jedinstvenom kraljevstvu s dobro razrađenim političkim strukturama. U početku je obuhvaćala samo područje Palestine, ali ne njezino cjelokupno područje, budući da je jebusejska enklava, Jeruzalem s okolicom, ostala izvan njezinih okvira, zatim Filisteja koja je kroz čitavu povijest Izraela stajala kao trn pod srcem. Tek nešto kasnije kraljevstvo je dobilo na čvrstini i veličini. Pošto je zaveo red i mir

¹⁵ U vrijeme zauzeća Kanaana navodi se da su Jošua i sinovi Izraelovi pobijedili 31 kralja zapadno od Jordana i osvojili isto toliko kraljevstava (Jš 12,7–24).

nakon kratkoga razdoblja građanskoga rata, David je, zahvaljujući svojoj vojničkoj vještini i iskustvu koje je stekao kao filistejski vazal u vrijeme Šaulove vladavine, započeo osvajačke ratove protiv malih susjednih naroda. Njegova je osvajačka politika polučila brojne vojničke uspjehe, tako da se malo kraljevstvo skoro podvostručilo, pa je obuhvaćalo Palestinu i gotovo čitavu Siriju. Nije ni malo čudno da je to veliko Davidovo kraljevstvo, u trenutku kada je Sjeverno kraljevstvo nestalo s pozornice svijeta a Južno ležalo na samrtnoj postelji i brojilo svoje zadnje dane, postalo ideal za Izraelce. I više od toga. Promotori mesijanske nade su, naime, njegove velike granice idealizirali i još više proširili, a figuru budućeg Mesije-Kralja izravno povezali s likom kralja Davida.

2.4. Uredjenje i upravljački organizam

Pošto je prenio Kovčeg saveza u Jeruzalem i centralizirao kult, David je započeo reorganizaciju državnog aparata. To je učinio tako što je usredotočio sve uprave i sva važnija rukovodstva u Jeruzalem, kao jedinstveni centar, te istodobno dokinuo pokrajinska i mjesna upravna tijela. Da je Izrael u Davidovo doba bio država u pravome smislu riječi, sa svojom vojskom i organiziranom državnom upravom, svjedoče dvije liste imenâ visokih upravitelja koji su činili državni aparat, odnosno neku vrstu ministarskog kabineta: 2 Sam 8,15–18 (= 1 Ljet 18,14–17) i 2 Sam 20,23–26.¹⁶ Navedeni popisi važni su i zbog toga što zasigurno potječu iz arhivskih dokumenata kraljevstva, iako su prerađeni i nešto izmijenjeni. Osim što su nepotpune, liste su nasumce napravljene, pa im je redoslijed nelogičan. Da su popisi neutemeljeno sastavljeni govori i podatak da se oni međusobno razlikuju. U prvome, s početka Davidove vladavine – kako se čini, imena dvoranskih časnika su potpuno nasumce nabacana. Druga lista koja, kako se čini, potječe iz posljednjih godina Davidovih, pa iako sadrži ista imena, nešto je dotjeranija i logičnija.¹⁷ Unatoč ne cjelovitosti imenikâ, oni su pouzdan

¹⁶ Postoji još i tzv. Salomonova lista, odnosno popis državnih časnika iz njegova vremena 1 Kr 4,1–6, koja svjedoči o kontinuiranoj davidovskoj administraciji. Na listi srećemo nova imena, što hoće reći da je na vlasti nova generacija, kao i to da je popis s početka Salomonove vladavine. Uz nova imena nalazimo također nove ministarske službe, npr. nadstojnik nad namjesnicima (r. 5) te nadstojnik za tlaku (r. 6). Potvrde da su postojale te institucije, imamo u 1 Kr 4,7–19 i 5,27.

¹⁷ Svojedobno je te liste, kao i druge povijesne podatke, zabilješke i pojedinosti o ranoj monarhiji, ruka deuteronomistâ, tj. autor 1,2 Sam i 1,2 Kr rezimirao, zatim popunio drugom gradom – ne strogo povijesnom, i preradio u skladu s duhom, gledištima i težnjama svoje deuteronomističke predaje. Naravno, to je učinjeno ne po zakonima i kriterijima moderne historiografije, nego s poučno-religioznim ciljem. Stoga su informacije o Davidu i Salomonu u tim knjigama dragocjene, a s povijesnog stajališta pouzdane i od kapitalne važnosti. Unatoč kasnijim doradama, manjim preinakama te nadopunama, starost pojedinih upotrijebljenih isječaka može lako sezati i do Davidova vremena. To prvo pravo sređivanje predmonarhijskih i monarhijskih povijesnih dokumenata, odnosno prvo redigiranje tzv. starijih biblijskih povijesnih knjiga (Jš, Suci, 1,2 Sam, 1,2 Kr) u duhu deuteronomističke predaje zbilo se u posljednjim desetljećima monarhije, vjerojatno u vrijeme religijsko-političke obnove koju je poduzeo judejski kralj Jošija (640–609), a to znači malo prije najveće nacionalne katastrofe 587. g., kada je kraljevstvo uništeno, Jeruzalem i Hram razoreni, kralj oslijepljen, nestao Kovčeg saveza, a vodeći gospodarski, politički i duhovni slojevi naroda odvedeni u sužanjstvo u Babilon.

znak i dokaz Davidove ozbiljnosti, sposobnosti i veličine kao državnika i organizatora, koji je od samoga početka bio gospodar situacije u svojoj novoj tvorevini, ne puštajući konce iz ruku do kraja života. Radio je pametno i politički zrelo. Značajka njegova državnog kabineta je i heterarhičnost. Zamjećujemo, naime, da neka imena i titule njegovih visokih časnika, odnosno njihovih očeva nisu izraelska. Tako, osim feničkih, srećemo još huritska¹⁸ te egipatska imena. To je posve razumljivo kada znamo da je mlada monarhija trebala sve, od tuđih modela državne uprave i institucija do konkretnih sposobnih ljudi koji će razraditi državni organizam, organe, osnovne zakone i sl. Da bi osigurao funkcioniranje kraljevstva i dao mu kakvo-takvo uređenje, David se okružio iskusnim dvorskim činovnicima iz drugih naroda, koji su iza sebe imali dugu tradiciju upravljanja, oformljena državna tijela, institucije, uz to i osposobljene poklisare koji su se bavili specijalnim poslovima diplomatske naravi. David je bio svjestan da stabilnost i prosperitet monarhije ovise o više čimbenika ali da uvelike ovise o funkcioniranju ključnih službâ i pravih ljudi.

Uz osobna imena visokih državnih ličnosti navedene su njihove titule prema funkcijama koje su obavljali. Iz njih tako možemo sa sigurnošću doznati za neke najvažnije državne službe i ustanove Davidove države, koje manje-više odgovaraju službama kraljevskih palača Staroga Istoka. Sve to govori da je monarhija od samoga početka bila dobro organizirana i imala pravu upravu, neku vrstu ministarskog kabineta. Na davidovskim popisima (2 Sam 8,15–18 i 20,23–26), osim zapovjednika vojske i redarstvenika, spomenute su još dvije titule. Prva je *sôfer* ili službeni kraljev bilježnik, savjetnik i tajnik, kao i državni tajnik. Riječ je o vrlo visokom funkcionaru, u vrijeme Davida i Salomona prvom čovjeku poslije kralja.¹⁹ Kao bliski suradnik kralja (usp. 2 Kr 12,11; 18,18; 19,2) vodio je brigu o njegovoj korespondenciji, i onoj koja se odnosila na unutrašnje poslove, i onoj glede vanjske politike. Uz to je sastavljao i redigirao kraljeve proglase i naredbe svih vrsta.²⁰

¹⁸ Huriti su narod koji je između 16. i 14. st. pr. Kr. imao državu u gornjem toku Eufrata, tzv. kraljevstvo Mitani, koje je od samoga početka svoga postojanja bilo u sukobu s hetitskim carstvom. U razdoblju apogeja njihove vlasti, huritski se utjecaj proširio na područje Sirije i dobrim dijelom Palestine. S pojavom Asirije kao velesile, njihova će država krenuti nizbrdo, da bi je disciplinirani borbeni Asirci potpuno uništili u 13. st. O problemu identifikacije biblijskih Horijaca, stanovnika Seira koje su istjerali Edomci (usp. Pnz 2,12,22) s Huritima kraljevstva Mitani, usp. R. de VAUX, *Les Hurrites de l'histoire et les Horites de la Bible*, u RB 74 (1967) 481–503. Prema ovom katoličkom prvaku i znanstveniku za SZ i stručnjaku za asiriologiju, ta dva naroda se ne mogu poistovjećivati, ponajviše radi toga jer su biblijski Horijci semitski narod i jer su živjeli u području koje Huriti nisu nikada posjedovali.

¹⁹ Po rascjepu kraljevstva pojavit će se među kraljevim dvoranima novi i vrlo važan dužnosnik, upravitelj dvora, koji je po rangu viši od kraljeva i državnog tajnika (*sôfer*), kojega je potpisno na treće mjesto. Služba upravitelja dvora, zajedno s državnim tajnikom (*sôfer*) i državnim glasnikom (*mazkîr*), zadržat će se čitavo vrijeme trajanja monarhije (usp. 2 Kr 18,18).

²⁰ Budući da u starom Egiptu u doba Novoga carstva (1560–715. pr. Kr.) srećemo vrlo često naslov »kraljev pisar«, R. de VAUX drži, bez imalo dvojbe, da je funkcija *sôfera* iz doba izraelske monarhije reducirana kopija (»copie reduite«) one na egipatskom dvoru, *Les institutions de l'Ancien Testament*, I, Paris ⁵1989, str. 202. O egipatskom utjecaju na izraelsku monar-

Na listi visokih dvorana, pored tajnika (*sôfer*), spomenimo još kraljeva glasnogovornika (*mazkîr*). Nije govor o običnom ljetopiscu ili arhivaru, nego o visokom časniku, Davidovu drugom čovjeku, koji zove, poziva, imenuje, priopćava, pripominje, oglašuje, naviješta i sl. Taj dužnosnik, osim toga, priređuje dvorske ceremonije i službena primanja. Riječju, informira kralja o svemu što se događa u narodu, kao i obratno, kao kraljev glasnogovornik i autentični tumač njegove volje priopćava narodu njegove naredbe.

Budući da su Davidovi upravitelji koje smo spomenuli, kao i drugi visoki dužnosnici, istodobno bili njegovi najbliži suradnici, imali su stalno sjedište na njegovu dvoru i zajedno s njim činili državnu vladu. Pred narodom su, osobito u postraskolskom razdoblju, bili njihovi glavari i starješine, odnosno knezovi (*šarîm*, *z'qenîm*), pa su kao narodni predstojnici uživali povlašteni položaj. Na dvoru su bili kraljeve sluge ili dvorani (2 Kr 19,5; 22,9), kojima je on mogao dodijeliti najbolje parcele zemlje: polja, njive, vinograde, maslinike (usp. 1 Sam 8,14; 22,7).

Iz svega proizlazi da je s Davidom na tlo Palestine došlo kraljevstvo umjesto dotadašnjega nestalnog uređenja u obliku bogoštovno-političkog plemenskog saveza. Dva su Davidova poteza bila od posebne, rekli bismo, odlučujuće važnosti u vrijeme konsolidacije netom osnovanog kraljevstva: pobjeda nad smrtnim neprijateljima Filistejcima i zauzeće Jeruzalema.²¹ Kako više nije bilo ozbiljnije opasnosti po kraljevstvo, David se dao dušom i srcem na njegovu urđenje. Tako, kad je riječ o Davidovoj državi, doista je riječ o pravoj državi, a nikako o nekakvoj nazovidržavi, ili, što je još gore, uređenoj i nakindurenoj poput seoske mlade. Davidova tvorevina nije bila nikakva društveno-politička nakarada. Štoviše, riječ je o kraljevstvu u pravome smislu riječi, sa svim političkim strukturama te upravnim organima i uredbama, uređenu prema ondašnjim političkim kriterijima i uzorima državnih uprava susjednih naroda, osobito Egipta, koji je iza sebe imao vrlo dugu povijest i jednu od najstarijih i najbolje uređenih država. Riječju, David je u relativno kratkom vremenu od izraelskih plemena načinio najprije jedinstveno kraljevstvo, a onda i pravu političku silu, o čemu svjedoče reakcije susjeda, koji su mu čestitali na uspjesima i priznali njegovu državu. Susjedni su kraljevi odašiljali svoja izaslanstva k Davidu, ali ne prije svega zato

hiju te institucijama i službama možebitne egipatske provincijencije u razdoblju rane monarhije, usp. još: id., *Titres et fonctionnaires égyptiens à la cour de David et de Salomon*, u RB 48 (1939) 394-405; J. BEGRICH, *Sôfer und Mazkîr. Ein Beitrag zu inneren Geschichte des davidisch-salomonischen Grossreiches und des Königsreiches Juda*, u ZAW 58 (1940) 1-29; A. CODY, *Le titre égyptien et le nom propre du scribe de Davide*, u RB 72 (1965) 381-393; T. METTINGER, *Solomonic State Officials. A Study of the Civil Government of the Israelite Monarchy*, Lund 1971.

²¹ Tvrdnje nekih bibličara da je David bivši jebusejski podanik čine nam se dovoljno neutemeljenima. Argumenti koje navode odveć su pojednostavljeni. Spomenimo najvažnije. Prvo, David je zauzeo grad, iako dobro utvrđen, vrlo lako, rekli bismo, bez po muke i bez prolijevanja krvi. Zatim, primio je u državnu upravu i na ključna mjesta neke Jebusejce, npr. svećenika Sadoka, koji su pripadali bivšoj administraciji grada. O tome usp. G. W. AHLSTRÖM, *Was David A Jebusite Subject?*, u ZAW 92 (1980) 285-287.

da mu odaju priznanje, nego da s njim sklope političko-gospodarske saveze, o čemu ćemo sada govoriti.

3. Tirsko izaslanstvo kod Davida. Prvo političko priznanje Izraela i postavljanje temelja političkom te gospodarsko-trgovačkom savezu

Davidov je uspon uvelike uzbunio susjedne kraljeve, a mnogima je pomrsio račune. Najprije je dvostrukim pomazanjem okupio Judu i Izraela u jednu političku cjelinu, ostvarujući tako stoljetni san političkog ujedinjenja svih plemena. Po prvi put je na tim prostorima stvorena država, koju je David ubrzo pretvorio u istinsku malu političko-vojnu silu. Kao vojnik se istaknuo na samome početku svoje karijere. U službi Šaula pokazao se izvrsnim četovodom. Zatim se kao vojnik i organizator još više potvrdio radeći za svoj vlastiti račun, predvodeći četu od četiri stotine nezadovoljnika (1 Sam 22,2). Najzad, kao filistejski vazal u Siklagu David usavršuje svoje vojničke sposobnosti pljačkajući i pustošeći »stanovnike zemlje od Telama do egipatske zemlje« (27,8ss). Dakle, imao je dosta vremena i brojne prilike da razradi ratne vještine i usavrši vojničke vrline. Zahvaljujući svojim uspjesima bio je pomazan za kralja nad Judom i Izraelom, ne od nekoga proroka nego od ljudi spomenutih domova.

Kao kralj jedinstvene monarhije David je radio na njezinom uređenju i proširenju. Jedne je narode oplijenio i pokorio tako da su mu kao podanici morali plaćati danak (usp. 2 Sam 8,1ss). Druge je uznemirio te su pravodobno reagirali i diplomatskim vezama postali njegovi politički i gospodarski saveznici. Izdvajamo slučaj hamatskog kralja, koji je odmah nakon Davidove pobjede nad Aramejcima i opasnim Hadadezerom »poslao svoga sina Hadorama Davidu da ga pozdravi i da mu čestita što je vojevao protiv Hadadezera i porazio ga, jer je Hadadezer bio u ratu s Touom; Hadoram donese srebrnih, zlatnih i tučanih predmeta« (8,10; usp. 1 Ljet 18,3.9s).²² Saznajemo dakle dvije stvari. Prva je odveć izričita. Sjeverni susjed je bio vrlo sretan što je David potukao svojega i njegova neprijatelja. Tekst, naime, veli da je hamatski kralj bio u ratu sa sopskim kraljem. Druga stvar nije potpuno iskazana. Međutim, tekst podrazumijeva, štoviše, daje naslutiti da je Tou bio impresioniran Davidovim velikim uspjesima i snagom njegovih boraca; posebice ga se dojmila briljantna pobjeda nad Hadadezerom. Nije isključeno da je to Davidovo nezaustavljivo napredovanje bio jedini pravi razlog da je kralj Tou skočio kao oparen i smjesta poslao svojega

²² Hamat je bio grad-država u srednjoj Siriji, današnji Hama na rijeci Oront, nekih 200 km sjev. od Damaska. »Ulaz u Hamat« često se spominje u SZ kao sjeverna granica Kanaana, odnosno Izraela (Br 13,21; 38,8; Jš 13,5; Suci 3,3; 1 Kr 8,65; 2 Kr 14,25; 1 Ljet 13,5; 2 Ljet 7,8; Am 6,14). Isto tako je granica idealno zamišljena i obnovljena Izraela (Ez 47,15–20). Međutim, granicu do hamatskih vrata ostvario je jedino David i Salomon te, u postraskolskom razdoblju, Jeroboam II. (783–743 pr. Kr.), kad je Sjeverno kraljevstvo doživjelo svoj najveći političko-gospodarski procvat. Proroci su se svojim prijetećim proroštvima oborili protiv Hamata, kao uostalom i protiv svih drugih naroda susjeda (Jr 49,23; Zah 9,2).

sina Davidu da mu čestita, drugim riječima, da ga pretekne pažnjom te laskavim načinom i kađenjem tamjanom stupi s njim u prijateljske odnose.²³

Na gotovo potpuno jednak način odgovorio je Hiram, kralj tirski, na primljenu vijest o Davidovim pobjedama. Sve veće širenje Davidova kraljevstva prema sjeveru, koje je sada već ne samo doticalo feničke granice, nego se pružilo puno dalje na sjever, sve do ulaza u Hamat, alarmiralo je tirkog monarha. Ako je dosada mogao biti spokojan i nezainteresiran za razvoj situacije na tlu Palestine, sada više nije mogao biti ni miran niti hladno promatrati nadiranje Davidovih četa. Stoga je smjesta reagirao i poslao k Davidu pravo izaslanstvo. Od toga su trenutka dva susjeda živjela u dobrim prijateljskim odnosima: »Hiram je svagda bio prijatelj Davidov« (1 Kr 5,15).

3.1. Kada je tirsko izaslanstvo došlo u Jeruzalem: na početku ili potkraj Davidove vladavine?

Prije nego uđemo u trag namjerama tirkoga kralja i otkrijemo prave razloge koji su ga potaknuli na odluku da pošalje svoju delegaciju k Davidu, moramo utvrditi, ako ne posve točno onda barem približno, vrijeme odašiljanja toga izaslanstva. Naime, nikako nije jasno je li se susret najviših predstavnika tirske i izraelske države zbio odmah po zauzeću Jeruzalema, tj. na početku Davidova kraljevanja, kako bi se to moglo zaključiti iz redosljeda događaja koje donosi 2 Sam 5, ili se dogodio na samome kraju njegove vladavine, kako bi bilo logičnije pretpostaviti ako se ima u vidu sâm tekst 5,11 u kojemu se izričito spominje ime tirkoga monarha. Dakle, kako stvari stoje, nešto svakako nije u redu. Je li moguće da je posrijedi ista osoba, onaj isti Hiram s kojim će Salomon pola stoljeća kasnije uspješno surađivati, ili je u pitanju zabuna? Prije nego podrobnije pretresemo problem, ukazujemo na dvije mogućnosti, od kojih nam se druga čini vjerojatnijom. Prva solucija vidi pogrešku u imenima. Umjesto Abibala, Hiramova oca, koji je doista bio suvremenik Davidov, pogreškom je stavljeno ime njegova sina, koji je bio suvremenik Salomonov. Druga solucija, prema našem mišljenju mnogo prihvatljivija, zamjećuje kronološku pogrešku. Sastavljač Davidove i Salomonove povijesti uvelike je anticipirao događaj slanja tirske delegacije k Davidu, koji se nije dogodio neposredno nakon osvajanja Jeruzalema nego puno kasnije. No, pođimo redom i detaljnije.

Kao što smo kazali, tekst 2 Sam 5,11, zahvaljujući svojem položaju, mogao bi nas lako obmanuti da pomislimo da je dolazak tirkog poslanstva k Davidu

²³ Iz 2 Ljet 8,3s saznajemo da je Salomon osvojio Sopski Hamat i obnovio svakojaka mjesta za skladišta u Hamatu. O ovom Salomonovu vojnom pohodu ne nalazimo ni riječi u knjigama o Kraljevima. Da bi oslikao Salomona u što boljem svjetlu, kroničar mu je, vjerojatno, hotimice pripisao Davidove pobjede iz 2 Sam 8,3.5.9s. Ako poistovjetimo Sopski Hamat s Hamatom, nasuprot 1,2 Sam i 1,2 Kr koje razlikuju Sobu od Hamata, onda proizlazi da je Hamat u vrijeme Salomona došao u izraelske ruke i bio neka vrsta trgovačko-opskrbnog centra. S druge pak strane 2 Kr 14,28 pretpostavlja da je Hamat poslije Salomonove smrti ponovno stekao nezavisnost, jer u tekstu stoji da je Jeroboam II. vratio Damask i Hamat Judi i Izraelu i od njega, prema Am 6,2, načinio »Veliki Hamat«.

usko vezan uz događaj koji prethodi našem tekstu u istom poglavlju, tj. uz događaj zauzeća Jeruzalema (rr. 6–10). Međutim, kad nas kontekst ne bi zaveo do te mjere da promatramo tirsko-izraelski susret »na vrhu« kao izravnu posljedicu osvajanja Jeruzalema od Davidovih trupa, ipak postoji opasnost koja nas može prevariti i odvesti na krivi put. Ako, naime, površno i nekritički čitamo čitavo poglavlje u kojem je smješten naš tekst, postoji mogućnost da dođemo do krivog zaključka i pomislimo da je tirsko izaslanstvo došlo k Davidu neposredno nakon osvajanja Jeruzalema, ako baš ne da je zauzimanje Jeruzalema ponukalo Hiram da pošalje svoje ljude izraelskom kralju.

Bilo kako mu drago, sadašnji smještaj teksta 5,11 u najgorem slučaju pretpostavlja da je »summit« tirsko-izraelskih državnih izabranika uslijedio odmah nakon zauzimanja Jeruzalema, pa čak i prije upada Filistejaca u Refaimsku dolinu, što hoće reći na samome početku Davidove vladavine nad čitavim Izraelom. Međutim, ubrzo ćemo udariti kosom u kamen kad pročitamo da je tirski vladar Hiram bio taj koji je poslao svoje predstavnike u Jeruzalem. Budući da toga istog Hiram srećemo u tekstovima koji pripovijedaju Salomonovu povijest, nailazimo na razumljivu poteškoću i, naravno, pitamo: je li moguće da je Hiram došao na prijestolje tako rano, ili je riječ o nečemu drugom, o eventualnoj pogrešci kronološkog reda?

Da bismo mogli izići na kraj s problemom, dozvat ćemo u pomoć neke izvanbiblijske podatke. Naime, pored biblijskih tekstova, posjedujemo još neke druge informacije o Hiram i tirskoj monarhiji uopće. Tako Josip Flavije, židovski pisac iz 1. st. pos. Kr., govori o tirskoj državi i Hiram u dva navrata.²⁴ Prema navodima ovoga židovskog povjesničara, u trenutku kad je Salomon započeo graditi svoj hram, tj. »četvrte godine kraljevanja svoga« (*Ant.*, 8,61; usp. 1 Kr 6,1), »te iste godine Hiram je bio već 11 godina na vlasti u Tiru« (*Ant.*, 8,62).²⁵ Na jednom drugom mjestu, govoreći o dobro sastavljenim i još bolje sačuvanim feničkim državnim ljetopisima u kojima se nalaze također sjećanja i zabilježbe »o našem rodu« (*Cont. Ap.*, 1,106) pored događaja vezanih uz njihovu unutrašnju povijest i odnose s drugim narodima, Josip spominje Hiram i veli: »Postojali su valjani i opravdani razlozi zašto je gradnja našega hrama trebala biti zabilježena u tirskim registrima, budući da je Hiram, kralj Tira, bio prijatelj našega kralja Salomona, prijateljstvo koje je on naslijedio od svoga oca« (*Cont.*, *Ap.*, 1,109). Odmah zamjećujemo da je ovaj Josipov tekst u očitom protuslovlju s biblijskim tekstovima 2 Sam 5,11 i 1 Kr 5,15ss, gdje se govori da

²⁴ Usp. *Antiquitates Judaicae* 8,61–62.141–149 i *Contra Apionem* 1,106–127. Kao dokaz da su njegove informacije glede tirskih arhiva i sadržaja tih dokumenata točne, Josip se poziva na Menandera Efeškog i Diusa, o kojima znamo malo ili ništa. Menander je, prema Josipu, preveo feničke zapise s feničkoga na grčki (*Ant.*, 8,144; *Cont. Ap.*, 1,116). Vjerojatno se može identificirati s Menanderom Pergamskim, kojega citira Klement Aleksandrijski (*Strom.*, I, 140,114). O Diusu, međutim, ne znamo ništa, a Josip ga samo spominje (*Ant.*, 8,147; *Cont. Ap.*, 1,112–115).

²⁵ U *Cont. Ap.*, 1,116, međutim, stoji da je gradnja hrama započeta u 12. g. vladavine Hiram.

je Salomon bio taj koji je od svojega oca Davida naslijedio prijateljstvo s Hiramom.

Glede prijateljstva između Hirama i Salomona nema nikakvih poteškoća. Međutim, kad je riječ o tome tko je od koga naslijedio prijateljstvo, čini nam se da Josip nije u pravu. Prema 2 Sam 5,11 Hiram »posla k Davidu izaslanstvo i cedrova drveta, tesara i zidara, koji sagradiše dvor Davidu«. Iako tekst ne govori o prijateljstvu, on ga u najmanju ruku najavljuje. Budući da nemamo nikakvih podataka o eventualnom ranijem prijateljstvu između Hiramova oca Abibala i Davida, ne možemo reći da tekst 2 Sam 5,11 pretpostavlja bilo kakvo ranije prijateljstvo između Tira i Izraela. Čini nam se da možemo mirne duše kazati da u navedenom tekstu imamo prvi službeni kontakt i sklapanje pravoga saveza između dvaju kraljevstava, iz kojega će se, malo-pomalo, razviti pravo prijateljstvo.

Kako se u tekstu 1 Kr 5,15ss govori o već uspostavljenom velikom prijateljstvu, stvari su nešto jasnije, iako ne i potpuno jasne. Tu se najprije konstatira da je Hiram »svagda bio prijatelj Davidov«, a onda, pozivajući se na to prijateljstvo, Hiram želi nastaviti dobre prijateljske veze i sa Salomonom, Davidovim sinom i nasljednikom. Iz rečenoga, dakle, proizlazi da je Josipova tvrdnja o Hiramovu navodno naslijeđenu prijateljstvu od njegova oca Abibala netočna, jer je opovrgava i jedan i drugi biblijski tekst. Ni u jednom tekstu, naime, ne nalazimo niti jednu riječ o bilo kakvom ranijem prijateljstvu koje bi prethodilo prijateljstvu između Hirama i Davida, o kojemu prvi put čitamo u 2 Sam 5,11. Znači da Hiram nije mogao naslijediti prijateljstvo od svojega oca, jer takvo prijateljstvo, prema podacima koje imamo, nije postojalo. Štoviše, iz oba teksta (2 Sam 5,11 i 1 Kr 5,15ss) je jasno da je Salomon naslijedio prijateljstvo između Tira i Izraela od svojega oca Davida, odnosno da je tirski kralj Hiram, zahvaljujući prijateljstvu s Davidom, obnovio i nastavio prijateljstvo sa Salomonom, Davidovim sinom i nasljednikom.

Prema rečenome, dakle, postoje dvije mogućnosti. Ili je Josip, nepažnjom i nehotično, napisao »*patrikèn pròs autòn filian diadedegménos*«, ili je, što nije isključeno, Hiramov otac Abibal bio doista u prijateljskim odnosima s Davidom, pa je prijateljstvo naslijedio i nastavio Hiram, ali o tome biblijski pisac, kao ni mi, ne zna ništa.

Što se pak tiče vremenskog problema dolaska tirkog izaslanstva (2 Sam 5,1), tj. je li se taj događaj dogodio na početku ili potkraj Davidove vlasti, možemo zaključiti ovo. Iako pisac anticipira taj događaj, smještajući ga u vrijeme odmah nakon zauzeća Jeruzalema (5,6–10), pa čak i prije pobjeda nad Filistejcima (5,17–25) i osvajačkih ratova (8,1ss), nama se ipak čini da se to zbilo puno kasnije, vjerojatno pri samome kraju Davidove vladavine. Dovoljno je da se načas zaustavimo na brojkama koje označuju približno vrijeme vladanja tih osoba, tj. Davida i Salomona s jedne, te Hirama s druge strane, pa da dođemo do takvog zaključka koji je, prema našem mišljenju, vrlo dobar i nadasve razložit. Datumi s kojima bibličari barataju, naravno, nisu savršeni i ne posjeduju apsolutnu vrijednost, jer nisu prepisani iz dokumenata toga doba nego su

utvrđeni prema poznatim i pouzdanim datumima kasnije povijesti, vraćajući se unazad i prateći kronološke podatke koje sadrže 1,2 Kr te 1,2 Sam.

Smrt Salomonova je, prema mišljenju M. Notha, prvi događaj u povijesti Izraela kojemu možemo utvrditi točan datum, uz možebitnu zanemarivu pogrešku od nekoliko godina.²⁶ Od njegove smrti koja se, prema mišljenju istog autora, zbila 926/925,²⁷ nadalje posjedujemo, naime, cjelovitu dokumentaciju povijesti judejskih i izraelskih kraljeva. Tako 1 Kr 14 – 2 Kr 17 sadrži povijest postraskolskog Izraela. Opisuju se kraljevi i jednoga i drugoga kraljevstva, izmjenično po sličnom sinkroničnom obrascu. To znači da je smjena vladara u jednome kraljevstvu donesena prema godinama kraljeva u drugome kraljevstvu. Za judejske kraljeve imamo slijedeću shemu: sinkronizacija s kraljem sjevernoga kraljevstva, dob kralja kada je stupio na vlast, trajanje njegove vlasti i sud o njemu. Slična je shema i za monarhe sjevernoga kraljevstva: sinkronizam s kraljem na jugu, trajanje vlasti i sud.²⁸ Pisac 1,2 Kr mogao se dokopati službenih dvorskih arhiva i godišnjaka te iz njih preuzeti spomenutu povijesnu i datumsku građu. Iako su te knjige više puta prerađivane i izdavane, a posebice su od deuteronomističkoga sastavljača i redaktora bile uvrštene u deuteronomistički kontekst, ipak su ti podaci dobrim dijelom pouzdani, jer je sabirač i sastavljač poštivao podatke ranijih izvora. Osim toga, ovaj sinkroničan prikaz promjena na prijestoljima u oba kraljevstva vremenskim slijedom može biti uspoređen s kronologijama nekih poznatih sila Staroga Istoka, npr. s kronologijom novoasirskog kraljevstva, predvođena Adadnirarijem II. (909–889. pr. Kr.), s kojom je usko ve-

²⁶ N. dj., str. 206.

²⁷ Postoji, naravno, čitav tucet različitih datuma koje su bibličari predložili proučavajući biblijske i izvanbiblijske kronologije. Navodimo samo neke: David (1010–970; 1005–972; 1004–965; 1000–972; 1000–962/961/960); Salomon (972–932; 970–931; 970–930; 965–926; 961–922). Dok većina stručnjaka uzima 930. g., varirajući za koju godinu, kao datum Salomonove smrti, raskola i ustoličenja Jeroboama I. u Izraelu te Roboama u Judi, dotle W. F. Albright i njegovi sljedbenici pomiču datum Salomonove smrti za gotovo čitavo desetljeće i predlažu 922. g. Temelje svoje argumente na tirske kronologiji i podacima J. Flavija o tirskim kraljevima, kao i na pretpostavci da datum Šišakove navale na Jeruzalem »pete godine Roboamova kraljevanja« (1 Kr 14,25) mora biti odveć zakasnio da bi se utanačio s 931. g. kao nadnevkom raskola. O tome usp.: W. F. ALBRIGHT, *Archaeology and the Religion of Israel*, Baltimore 1956, str. 130; id., *The Chronology of the Divided Monarchy of Israel*, u BASOR 100 (1945) 16–22; J. BRIGHT, *A History of Israel*, London 1967, str. 174.209.466.

²⁸ Iako je navedeni tekst bogat i prebogati datumima i drugim povijesnim podacima, ipak je rekonstrukcija kronologije puno složenija nego što se to na prvi pogled čini. Budući da u SZ srećemo tzv. antedatirano računanje vremena, kao u Egiptu (zadnja godina prethodnika računala se kao prva godina nasljednika te se pribrojavala ukupnom broju godina novoga kralja) i postdatirano, kao u Mezopotamiji (godina smrti prethodnika bila je samo godinom ustoličenja nasljednika, međutim, prva godina njegove vlasti računala se od nove godine), teško je utvrditi točan datum bilo kojem kralju. Tako prema 1,2 Kr zbroj godina od raskola do zauzeća Samarije je 258 za južno kraljevstvo, a za sjeverno kraljevstvo 241. Ova razlika obično se tumači različitim računanjem godina ustoličenja. Osim toga zbrka je mogla nastati i zbog toga što je godina mogla počinjati s proljetnim mjesecom Nisanom (ožujak/travanj) ili s jesenskim Tirsijem (rujan/listopad). K svemu tome valja nadodati slučajeve međuvladavinâ, kao i pogreške u tekstovima koje su stalne za kraljeve Jude u 8. st. Naravno, sve je to pridonijelo da danas imamo mnošinu predložaka za datiranje Davidova i Salomonova kraljevstva.

zana zahvaljujući mnogim povijesnim događajima, a čije se izračunavanje i provjera vremenskih podataka mogu vrlo dobro utvrditi pomoću astronomskih računanja.²⁹

Ako sada usporedimo više-manje prihvaćene datume Davidove (1004–965) i Salomonove (965–926) vlasti s nadnevkom Hiramove vladavine (973–942),³⁰ proizlazi da je tirski kralj došao na vlast tek potkraj Davidova kraljevanja, ili, još pravilnije, prvih osam godina Hirama kao kralja poklapaju se s posljednjih osam godina Davidove vlasti. To hoće reći da prijateljstvo između Hirama i Davida nije moglo biti sklopljeno odmah nakon zauzeća Jeruzalema i prije Davidovih osvajačkih ratova, tj. na početku njegove vladavine, kako to daje naslutiti 2 Sam 5,11, jer su se ti događaji zbili puno ranije i puno prije nego što je Hiram došao na vlast. A budući da nemamo nikakvih podataka o eventualnom prijateljstvu Davida i Hiramova oca Abibala,³¹ skloni smo zaključiti da je do zblizavanja Tira i Izraela te do uspostave prijateljstva i konkretnog gospodarsko-političkoga saveza došlo u posljednjim godinama Davidove vlasti, znači, upravo onda kad je Izrael doista bio velik i najjača država na tim područjima, tj. na području Palestine i Sirije.³²

²⁹ O kronologijama Staroga Istoka, osobito Egipta i Mezopotamije, te biblijskom računanju vremena usp.: J. BEGRICH, *Die Chronologie der Könige von Israel und Juda*, Tübingen 1929; E. E. EHRICH, *Chronologies in Old World Archaeology*, Chicago ²1965; J. FINEGAN, *Handbook of Biblical Chronology*, Princeton 1964; D. N. FREEDMAN – E. F. CAMPBELL, *The Chronology of Israel and the Ancient Near East*, u »The Bible and the Ancient Near East«, London 1961, str. 203–228; J. LEWY, *Die Chronologie der Könige von Israel und Juda*, Gies-sen 1927; E. MEYER, *Die ältere Chronologie Babyloniens, Assyriens und Aegyptens*, Berlin 1925; S. MOWINCKEL, *Die Chronologie der israelitischen und jüdischen Könige*, u »Acta Orientalia« 9 (1931) 161–277; L. PIROT – V. COUCKE – F. PRAT, *Chronologie biblique*, u DBS, I, Paris 1928, stup. 1244–1304; C. SCHEDL, *Textkritische Bemerkungen zu den Synchronismen der Könige von Israel und Juda*, u VT 12 (1962) 88–119; E. R. THIELE, *A Comparison of the Chronological Data of Israel and Judah* u VT 4 (1954) 185–195; E. Van der MEER, *The Ancient Chronology of Ancient Asia*, Leiden ²1955; S. J. De VRIES, *Chronology of the OT*, u IDB, I, 580–599, itd.

³⁰ Između tolikih drugih predložaka (v. bilj. 27), datumske smo podatke preuzeli iz K. MATTHIAE – W. THIEL, *Biblische Zeittafeln*, Berlin 1985, jer nam se čine vrlo dobrima. Kako Albright retardira Salomonovo ustoličenje i smrt (961–922), tako isto zakašnjuje datum Hiramove vlasti (969–936), n. dj., str. 132; isto to čini J. BRIGHT, n. dj., str. 183, bilj. 43.

³¹ Iako ne isključujemo mogućnost eventualnih kontakata između Tira i Izraela na samome početku Davidove vladavine, tj. između Abibala i Davida, ipak ne prihvaćamo mišljenja onih koji simplificiraju stvar i jednostavno vide pogrešku u imenima pa predlažu ime Abibal umjesto Hiram. Poneki to obrazlažu i vele da je do toga došlo zbog velike uloge koju je Hiram odigrao u Salomonovo doba u vrijeme gradnje hrama. Dobri odnosi sa Salomonom kao iz bajke te Hiramova svestrana pomoć učinili su ga toliko popularnim da je njegovo ime posve potisnulo ime njegova oca, koji je bio Davidov prijatelj i pripravio put sinu. Neovisno je mišljenje A. Soggina, koji drži da je do saveza s Tirom došlo prije filistejske pobune i prodora u Rafaimsku dolinu (2 Sam 5,17–25), budući da je taj savez, prema njegovu mišljenju, raspalio Filistejce i bio za njih »pretekst« da započnu s neprijateljstvima, odnosno bio za njih pravi pravcati »casus belli«, *Storia d'Israele*, Brescia 1984, str. 98.

³² Usp. J. BRIGHT, n. dj., str. 183.

Što se pak tiče teksta 2 Sam 5,11, držimo da se, kronološki gledano, nalazi na posve krivom mjestu, zahvaljujući deuteronomističkoj ruci koja ga je istrgnula iz njegova najranijeg konteksta. Iako ne znamo ništa o tom njegovu prvobitnom ishodišnom smještaju, ipak nam se čini da je najbliži tekstu 8,1–14, koji sadrži kratak i zbit izvještaj o Davidovim osvajačkim uspjesima, nabrojenima bez ikakva kronološkoga reda. Prema tome, čini nam se da povijest odnosa između Tira i Izraela slobodno može biti prepravljena, i da se pri tome neće nanijeti nikakva šteta biblijskom tekstu, a još manje nepravda njegovu piscu. On je također udešavao prikupljenu građu i slagao događaje po onodobnim kriterijima povijesti, što znači da nije puno pazio na njihove datume i logičan vremenski slijed, nego se trudio da ih objasni i utka u njih duh i težnje deuteronomističkog pokreta. Pri sastavljanju i uvrštavanju događaja pisac je vodio poglavitu brigu o cilju svojega djela. Da ne bi iznevjerio ideje reforme, stavio je u drugi plan egzaktini kronološki redoslijed događaja koje donosi.³³

Ako to imamo u vidu, bit će nam jasno da tekst 2 Sam 5,11 nije slučajno zalutao i dospio na mjesto na kojemu se sada nalazi, nego ga je priređivač knjige hotimično anticipirao i stavio u novi kontekst, kao što je učinio i s zauzećem Jeruzalema (5,6–10), događajem koji se dogodio nešto kasnije, svakako poslije okršaja i pobjede nad Filistejcima (5,17ss). Dakle, oba ova događaja, i zauzeće Jeruzalema (5,6–10) i dolazak tirske delegacije (5,11), prerano su stavljani. To anticipiranje događaja objašnjavamo na slijedeći način. Pošto je David bio pomazan za kralja nad čitavim Izraelom (5,1–5), on je, prema deuteronomističkom viđenju, odmah trebao pravu prijestolnicu kao političko-duhovno središte naroda. Naime, *spiritus movens* deuteronomističke reforme bio je oživljavanje vjerskog saveza pomoću centralizacije kulta. Ideja vodilja promicanja te obnavljačke zamisli imala je unitarno obilježje, tj. jedan Bog treba jedno svetište, kao što kralj jedinstvenog naroda treba samo jednu prijestolnicu. Stoga je izvještaj o zauzeću Jeruzalema anticipiran i stavljen odmah nakon Davidova pomazanja za kralja nad Izraelom (5,1–5), tj. prije izvještaja o Davidovim pobjedama nad Filistejcima (5,17ss), događaja koji se, po svemu sudeći, dogodio prije zauzeća Jeruzalema. Budući da je nova država s novim glavnim gradom trebala međunarodna priznanja, poklone i počasti, da ne kažemo svestranu pomoć, autor je, po istome ključu, učinio s tirsom delegacijom, samo što je ovaj put preurario, smještajući događaj na početak Davidove vlasti nad Izraelom.

3.2. *Političko-gospodarski savez*

Tekst 2 Sam 5,11 izričito govori o tome da je tirski kralj Hiram po svojem izaslanstvu poslao Davidu »cedrova drveta, tesara i zidara, koji sagradiše dvor Davidu«, što je, zacijelo, znak velikoga prijateljstva i dobrih međudržavnih od-

³³ O deuteronomističkoj povijesti i prepravljanjima starije grade u skladu s duhom i težnjama njihove predaje usp. M. NOTH, *The Deuteronomistic History*, u »Journal for the Study of the Old Testament, Supplement Series 15), Sheffield 1981.

nosa. Budući da se niti jednom riječju ne spominje povod dolaska delegacije i darivanja, pretpostavljamo da pisac aludira na pravi pravcati savez što su ga tih dana sklopili Tir i Izrael. Naime, poznata je činjenica da su narodi Staroga Istoka često sklapali raznorazne međusobne saveze. Tako postoje brojni dokumenti koji svjedoče o sličnim političko-trgovačkim ugovorima što su ih sklapala velika carstva Staroga Istoka kao što su egipatsko, hetitsko, asirsko, babilonsko itd., koja su gospodarila i određivala politiku na tim prostorima.³⁴ U tim tekstovima, osim uvrježene ugovorne terminologije glede pristanka, prisega, obveza i sl., nalazimo napretek kojekakvih uljudnih izraza i tituliranja što su se upotrebljavali u obostranim komunikacijama: »brate«, »oče«, »prijatelju« itd. Ti su ugovori ponajprije regulirali političke odnose, a onda bi, ovisno o situaciji i razvoju događaja, prerastali u prave gospodarsko-trgovačke pogodbe.

U slučaju Hirama i Davida je, čini se, riječ o takvom političko-gospodarskom sporazumu. Osim političko-sigurnosnih razloga i nagloga Davidova uspona,³⁵ posrijedi je bio, prije svega, gospodarski motiv. Zbog obostrane potrebe prijateljstvo je bilo nekom vrstom nužnoga zla. A upravo zato jer je jedna strana trebala drugu, prijateljstvo se održalo vrlo dugo. Obadvije su strane napravile od nužde vrlinu i dobrano se okoristile prijateljstvom. Kao što ćemo sada pokazati, riječ je, prema našem mišljenju, ponajprije o gospodarskom ugovoru i međusobnoj razmjeni dobara, više nego o političkom sporazumu.³⁶ U 10. st. pr. Kr. Fenicija doživljava ekonomski preporod i veliku trgovačku ekspanziju, zahvaljujući, prije svega, kolonijalnom pokretu koji je započeo tirski kralj Hiram I. (oko 973–942. pr. Kr.). Bez ispaljena metka, sve diplomacijom, uspostavljanjem prijateljstva i savezâ te plaćanjem porezâ, Tir je zasnovao golemi trgovački imperij i postao prvom pomorskom silom na Sredozemlju s brojnim kolonijama i trgovačkim centrima. Feničko okretanje moru posve je razumljivo zbog zemljopisnog smještaja njihovih područja. Budući da su bili pritisnuti uz more visokim planinskim masivom i strmim stjenovitim kosama, zemlja je oskudijevala obradivim površinama tako da je agrikultura bila bez perspektive. Gospodarski su

³⁴ O tome usp.: V. KOROŠEC, *Hethitische Staatsverträge. Ein Beitrag zu ihrer juristischen Wertung*, u »Leipzig rechtswissensch. Studien« 60 (1931); D. J. McCARTHY, *Treaty and Covenant: A Study in Form in the Ancient Oriental Documents and in the Old Testament*, Roma²1978; G. E. MENDENHALL, *Law and Covenant in Israel and the Ancient Near East*, Pittsburgh 1955; M. WEINFELD, *Traces of Assyrian Treaty Formulas in Deuteronomy*, u *Biblica* 46 (1965) 417–427.

³⁵ G. Ricciotti smatra da su dobri odnosi između dvaju naroda vrlo stari i da su još više ojačani zbog zajedničke borbe protiv Filistejaca, *Storia d'Israele*, I, Torino 1937, str. 343. Isto misli i H. P. SMITH, *The Books of Samuel*, (ICC), Edinburgh 1912, str. 289s. Naime, Filistejci su se morali sudariti s tim susjedima na sjeveru, odnosno na istoku, ako su htjeli zadržati prevlast na tim prostorima.

³⁶ Iako upozorava na oprez protiv kategoričkog opredjeljenja zbog nedostatka podataka, F. C. Fensham ipak drži da je mogućnost političkog saveza jača od ekonomskog. Svoju tvrdnju utemeljuje na biblijskom tekstu i povijesnoj situaciji u koju je ugovor smješten. To se dogodilo poslije Davidove pobjede nad stanovitim neprijateljima, što je za Hirama bio dovoljan znak jačine susjeda na jugu njegovih granica, *The Treaty between the Israelites and Tyrians*, u *SupVT* 17 (1969), str. 74.

izvori bili nikakvi. Da bi se u takvim uvjetima održali na životu, apsolutno je bilo potrebno otisnuti se u svijet, okrenuti se trgovini. Čini se da je posve ispravno uvrstiti u ovaj kontekst tirsko-izraelski sporazum i prijateljstvo dugoročne naravi. Uzajamna je potreba zblížila dva susjeda. Tir je trebao poljoprivredne proizvode i općenito hranu za svoju čeljad: pšenicu, ječam, ulje, vino itd. (usp. 1 Kr 5,23.25; 2 Ljet 2,9). Izrael je oskudijevao sposobnim ljudima, tehničarima svih vrsta, posebice graditeljima za unapređenje vlastite materijalne kulture. Osim toga, trebao je građu. Fenički cedar bio je vrlo cijenjen i poznat posvuda u Starom svijetu. Znamo da su Egipćani još u 4. te Mezopotamci u 3. tisućljeću uvozili velike količine toga drveta i njegovim daskama oblagali svoje hramove. Opločivanje drvenim pločama prakticirali su i drugi manji narodi, što znači da su i oni uvozili to dragocjeno drvo. Osobito je u Davidovo i Hiramovo vrijeme cedar dobio na cijeni, jer su slavne libanonske šume dobrim dijelom bile posječene.

Privedimo kraju čitavu našu raščlambu. Susret tirske i izraelske delegacije i sklapanje saveza dogodio se, po svemu sudeći, potkraj Davidove vladavine. Zbog toga u 2 Sam 5,11 nije riječ o pukom čestitanju Hiramovu zbog Davidove pobjede nad Filistejcima. David je dokrajčio filistejsku dominaciju na samom početku svoje vladavine, pa čak i prije zauzeća Jeruzalema. Zbrku i ispremiješajnost događaja, koje su vidljive i neosporive, možemo protumačiti pomoću manipulacije deuteronomističkog autora, koji je preradio i preinačio nađenu građu, anticipirajući odnosno zakašnjujući pojedine događaje. Da je i naš tekst 2 Sam 5,11 uvelike anticipiran od kasnijeg autora, potvrđuje činjenica da u 5,12 zamjećujemo tekst sigurne deuteronomističke provenijencije: »Tada David spozna da ga je Jahve potvrdio za kralja nad Izraelom i da je vrlo uzvisio njegovo kraljevstvo radi svojega izraelskog naroda«. U tekstu primjećujemo dinastijski jezik (usp. 1 Sam 13,13s) koji u određenom smislu anticipira Natanovo proroštvo, 2 Sam 7, osobito r. 12, gdje se obećaje potomak Davidu i utvrđivanje njegova kraljevstva. Da je savez sklopljen pri kraju Davidove vladavine, kada su njegova moć i bogatstvo dosegli svoj vrhunac, govori neizravno i r. 13, gdje se govori o povećanju Davidova harema.³⁷ Iako nije plivao u bogatstvu kao njegov nasljednik, David je bio prilično bogati monarh. Bogatstvo je pritjecalo iz kasâ pokore-

³⁷ Posjedovanje harema bijaše za nekoga monarha znak njegove velike raskoši, budući da je njegovo održavanje, ekonomski gledano, bilo odveć skupo. Povećanje harema za onodobni mentalitet Staroga Istoka značilo je ne samo povećanje njegova materijalnog bogatstva, nego istodobno i povećanje ugleda dotičnog monarha u vlastitome narodu i utjecaja kod drugih naroda, budući da su u harem često ulazile tuđinke, ne toliko drage volje ili zbog nekakvih užitaka, koliko iz političkih razloga. Naime, brakovi su služili za uspostavljanje i održavanje dobrih odnosa te političko-gospodarskih saveza, uz to su jamčili vjernost pokorenih naroda. Ako je suditi po haremu, izraelski su kraljevi bili dosta moćni, bogati i ugledni te živjeli raskošno i rastrošno. U SZ se naime, spominju žene i konkubine brojnih izraelskih kraljeva, npr.: Šaula (2 Sam 3,7; 12,8); Davida (3,2-5; 5,13; 11,27; 15,16; 16,21s; 19,6; 20,3); Salomona (1 Kr 11,3); Roboama (2 Ljet 11,21); Abije (13,21); Jojakina (2 Kr 24,15); Jorama (2 Ljet 21,14.17). Sidikije (Jr 38,23). Vjerojatno je broj žena i inoča u Salomonovu slučaju odveć pretjeran. O tome usp. R. de VAUX, *Les institutions...*, n. dj., str. 177-180.

nih naroda, koji su morali plaćati danak kao njegovi podanici. Osim toga, on je kontrolirao glavne prometnice koje su povezivale Egipat i Mezopotamiju, dva kraja tzv. plodnoga polumjeseca. Tamo gdje je David stao, nastavio je Salomon. Povećat će Davidovo bogatstvo, produbit će prijateljstvo i gospodarsku suradnju s tirskim kraljem Hiramom. Zahvaljujući tim političkim i trgovinskim vezama, tirski se utjecaj uvelike osjetio i uprisutnio u izraelskoj zajednici. U kulturnom i vjerskom pogledu taj je utjecaj za Izrael bio neprocjenjivo vrijedan i koristan. Naime, čitava monarhijska civilizacija i društveni razvoj Izraela imaju svoje korijenje u tirskoj civilizaciji. Tirski utjecaj je, možemo slobodno reći, bio veći i jači od utjecaja svih drugih okolnih naroda zajedno. Da je Izrael doživio svoj puni procvat u vrijeme Salomona, valja zahvaliti prije svega političkom utjecaju Tira, njegovu visokom stupnju društvenoga razvoja i materijalne kulture. Osobito je izvorna ideja komplementarne ekonomije polučila svoj puni uspjeh.

Sommario

IL PRIMO RICONOSCIMENTO DI ISRAELE. IL TRATTATO ECONOMICO-COMMERCIALE TRA CHIRAM E DAVIDE (2 Sam 5,11)

Nel presente articolo l'autore, dopo aver trattato il problema dell'istituzione della monarchia e del suo consolidamento sotto Davide, risponde a due domande legate al testo 2 Sam 5,11. La prima è: quando Chiram, re di Tiro, inviò a Davide messaggeri?, e la seconda: quale era il senso e l'importanza della venuta della delegazione di Tiro a Gerusalemme?

Un primo capitolo prende in esame le circostanze in cui nacque l'unità politica delle tribù israelite. La minaccia dei popoli vicini, specialmente il pericolo degli assalti dei Filistei, che avevano delle guarnigioni in territorio israelita e la loro influenza si estendeva nell'area della federazione delle tribù, determinò l'unione e la nascita della monarchia. E' il periodo del passaggio dalla instabile lega tribale o anfizionia al piccolo stato nazionale.

Un secondo capitolo affronta la questione della monarchia in senso vero e proprio. Infatti soltanto Davide, dopo aver consolidato il potere, spezzato il potere dei Filistei e preso la fortezza gebusea Sion, stabilì la monarchia israelita unita. Con la monarchia e Davide incomincia la storia ufficiale di Israele. Davide proseguì estendendo il suo regno. Fondò un vero e proprio piccolo impero israelita, organizzato e modellato sulle istituzioni dei popoli vicini, in modo speciale quelle egiziane.

Il terzo ed ultimo capitolo si incentra sulla venuta dell'ambasciata di Tiro e la conclusione del trattato favorevole tra Chiram e Davide, che avvenne alla fine del regno di quest'ultimo. E' il tempo della grande espansione della Fenicia verso occidente. Così la cultura di Israele viene inserita nella cultura internazionale. Le buone relazioni continueranno al tempo di Salomone. L'influenza di Tiro sulla civiltà della monarchia israelita, dal punto di vista culturale, economico e religioso, è davvero consistente.